

Ihminen, työ ja oppiminen tekoälyistyvässä yhteiskunnassa

Arto O. Salonen

Elämää eletään kahden päämäärän jännitteessä

ELINTASO

Näytelmän kulissit
Aineellinen edistyminen
Määrälliset kriteerit

ELÄMÄNLAATU

Näytelmän juoni
Aineeton edistyminen
Laadulliset kriteerit

SISÄLTÖ

1. Tulkitse aikaa jota elämme!
2. Anna tarkoitus ja merkitys työlle ja olemassaololle!
3. Rikasta vuorovaikutus!
4. Luo koukuttava organisaatiokulttuuri!
5. Kannattele uuden oppimista!
6. Määrittele työ uusiksi!
7. Kohotaudu ihmisen täyteen mittaan!

1

Tulkitse aikaa, jota
elämme!

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen on poikkeuksellinen menestystarina

- Äärimmäinen köyhyys vielä 1940-luvulla
- Viimeinen sotakorvausjuna lähti 1952
- Kuluttajat arvioivat kotitaloutensa rahatilanteen maaliskuussa 2018 paremmaksi kuin koskaan(*)

*)Suomen virallinen tilasto (2018). Kuluttajabarometri. Maaliskuu 2018. Helsinki: Tilastokeskus.

Suomi on maailman

vakain valtio

turvallisin maa

lukutaitoisin maa

onnellisin maa

rikkain maa vesivaroiltaan

paras maa inhimillisen hyvinvoinnin vertailussa

paras maa ihmisten perusoikeuksien suojelemisessa

Suomessa on maailman

- paras hallinto
- riippumattomin oikeuslaitos
- vakaimmat pankit
- vähiten järjestäytyntä rikollisuutta
- pienin riski altistua luonnononnettomuuksille

- Suomen peruskoulutus on maailman parasta
- Suomalaisilla on maailman eniten henkilökohtaista valinnan vapautta
- Suomessa sattuu vähiten äitiyskuolemia maailmassa

MUTTA

Toimimme edelleen
kuin ongelmanamme
olisi äärimmäinen
köyhyys?

Elämä on kaventunut
suureilla mitattavaan
muotoon? Se on suoritus,
jonka onnistumista mitataan
yhä enemmän?

Juoksemme nopeammin ja
nopeammin, mutta meistä
tuntuu, ettemme saavuta
sitä, mitä tavoittelemme?

Hyvinvointi-ihanteemme
ei anna sitä, mitä se lupaa?

Masennus vei yhdeksän ihmistä eläkkeelle joka päivä vuonna 2017

- masennus suurin yksittäinen syy työkyvyttömyyseläkkeeseen Suomessa
- alle 30-vuotiaiden eläköityminen lisääntynyt 30% kymmenessä vuodessa
- mielenterveyssyistä eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä 45 vuotta

Yltäkylläisyyden ajan
ihmisen suurin vihollinen on
elämän merkityksettömyys
ja tarkoituksettomuus?

2

Anna tarkoitus ja
merkitys
työlle ja
olemassaololle!

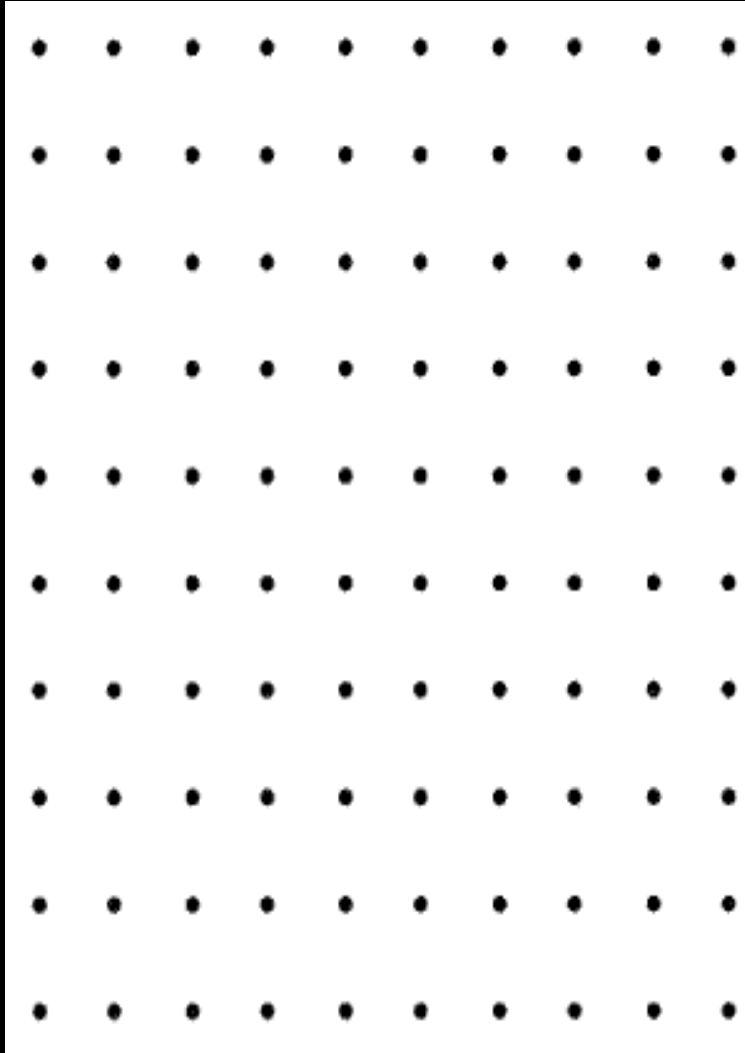
Merkityssisällön syntymisprosessi

**Tämän minä
osaan**

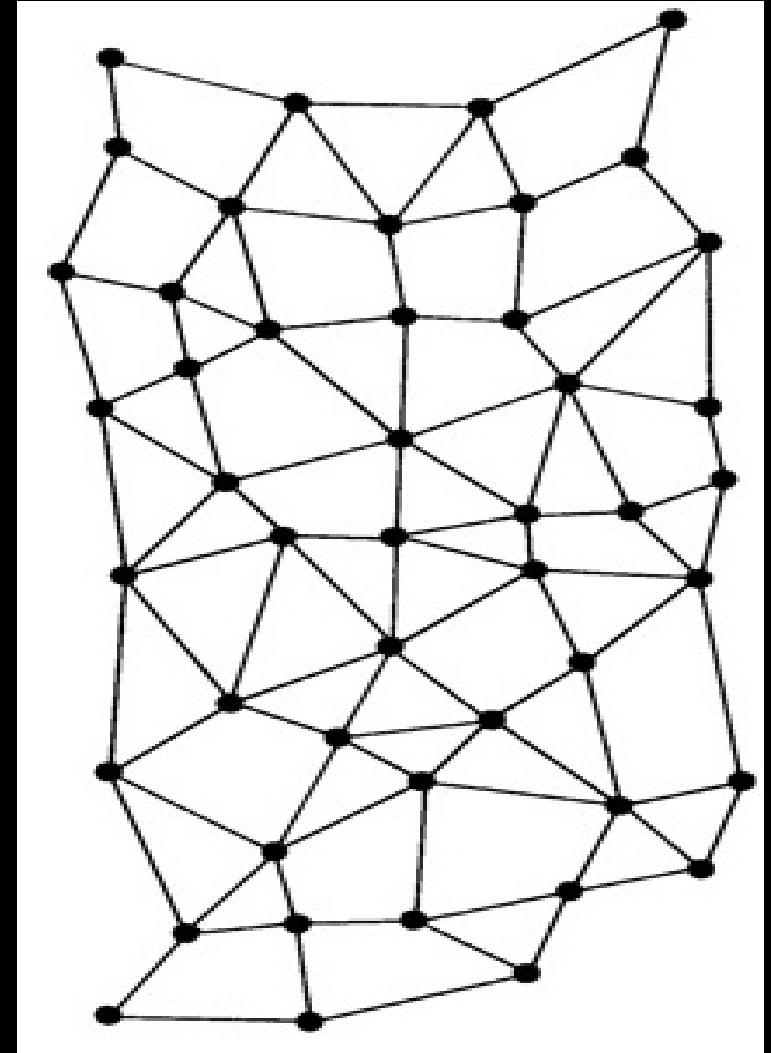
tarkoitus
mielekkyyys
merkitys
motivaatio
flow

**Tätä maailma
tarvitsee**

Merkitykset syntyvät kytköksissä itseä ympäröivään maailmaan

yksilökeskeisyys, eristyneisyys,
irrallisuus

liittyminen, kuuluminen, osallisuus

Millainen elämän
merkityksellisyyttä ja
ihmisten arvokkuutta
vahvistava yhteiskunta
voisi olla?

	TEOLLINEN YHTEISKUNTA: ELINTASON PARANTAMINEN	JÄLKITEOLLINEN YHTEISKUNTA: ELÄMÄNLAADUN KOHENTAMINEN
Hyvinvointikäsitys	materiaalinen, kulutuskeskeinen	henkinen, ihmissuhdekeskeinen
Ihmisen rooli yhteiskunnassa	kuluttaja, markkinaobjekti	aktiivinen kansalainen, subjekti, oman elämänsä tekijä
Elämän tarkoitus	elintaso, materiaallisen vaurauden maksimointi	elämänlaatu, arvokas ja merkitykselliseksi koettu elämä
Talouden toimintaperiaate	kilpailu, omistajien voittojen maksimointi	yhteistyö, yhteiskunnallisten epäkohtien korjaaminen
Luonnonvarat	lineaaritalous, kertakäyttöisyys	kiertotalous, jätettä ei ole
Energia	likainen energia	puhdas energia
Edistymisen mittaaminen	edistyminen on määrällistä, aineellista ja rajallista	edistyminen on laatuun liittyvää, aineetonta ja rajatonta

Salonen, A. (2019). Transformative responses to sustainability. In: Leal Filho W. (Ed.) Encyclopedia of Sustainability in Higher Education. Cham: Springer

Salonen, A. & Joutsenvirta, M. (2018). Vauraus ja sivistys yltäkylläisyyden ajan jälkeen. Aikuiskasvatus 38(2), 84-101

Salonen, A. & Åhlberg, M. (2012). The Path towards Planetary Responsibility – Expanding the Domain of Human Responsibility Is a Fundamental Goal for Life-Long Learning in a High-Consumption Society. Journal of Sustainable Development, 5(8), 13-26.

8

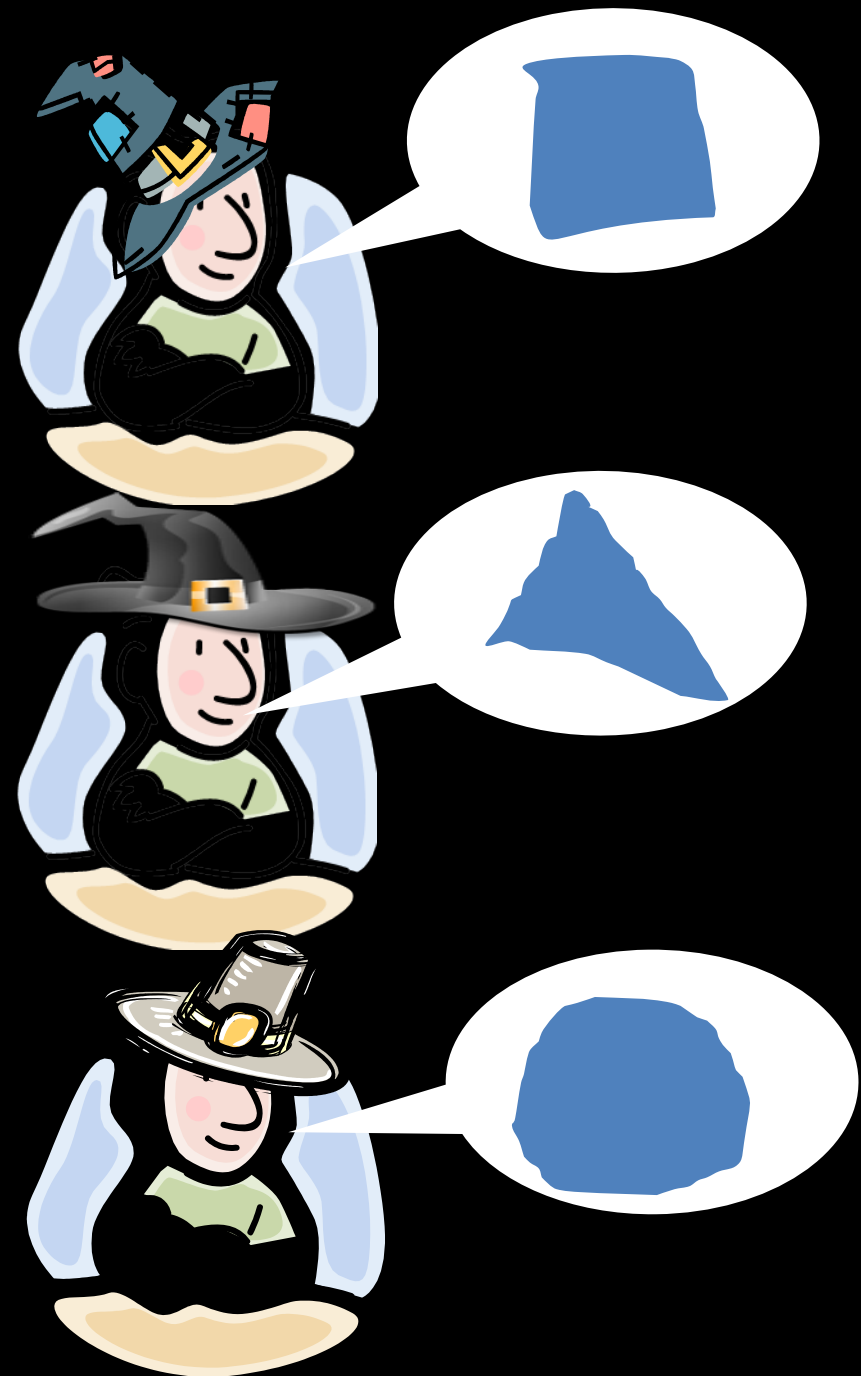
Rikasta

vuorovaikutus!

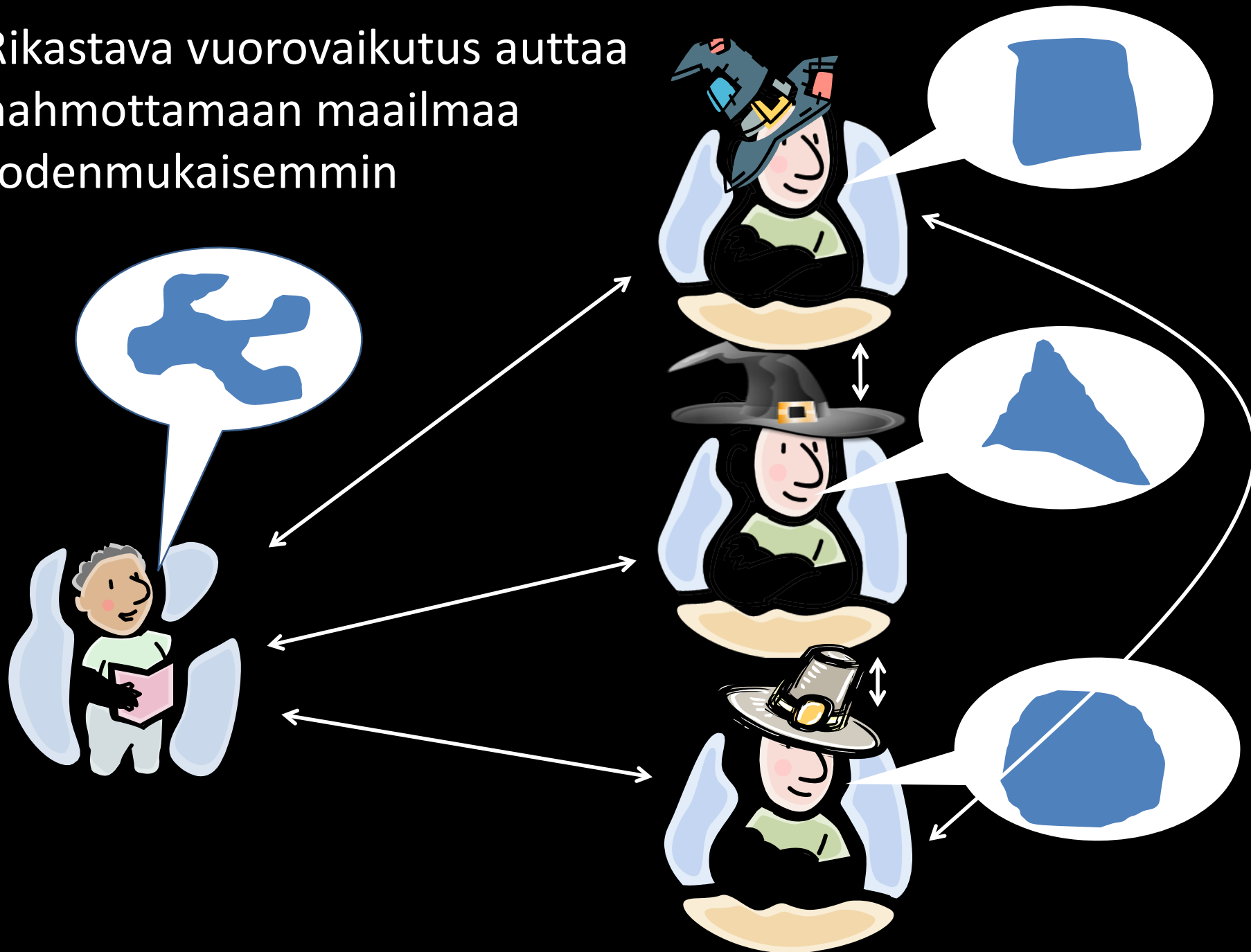
Todellisuuden tulkintamme
jää aina vajaaksi ja
keskeneräiseksi

T
U
L
K
I
N
T
A

Rikastava vuorovaikutus auttaa
hahmottamaan maailmaa
todenmukaisemmin

Rikastavat ja voimauttavat kohtaamiset ihmisen mahdollisuutena

- Väittelyssä valitaan voittaja ja häviäjä
- Keskustelun lopputulos on kompromissi
- Dialogisuus synnyttää uutta ja ennalta-arvaamatonta

Timo Pajunen

jaettu ymmärrys
moniäänisyys
kohtaava läsnäolo

**Onko kukoistavan ihmissuhteen,
organisaation ja yhteiskunnan idea
siinä, että tunnistamme toistemme
ainutlaatuisuutta ja teemme sitä
näkyväksi?**

tavoiteltavinta on saada muut kokemaan
itsensä vahvoiksi

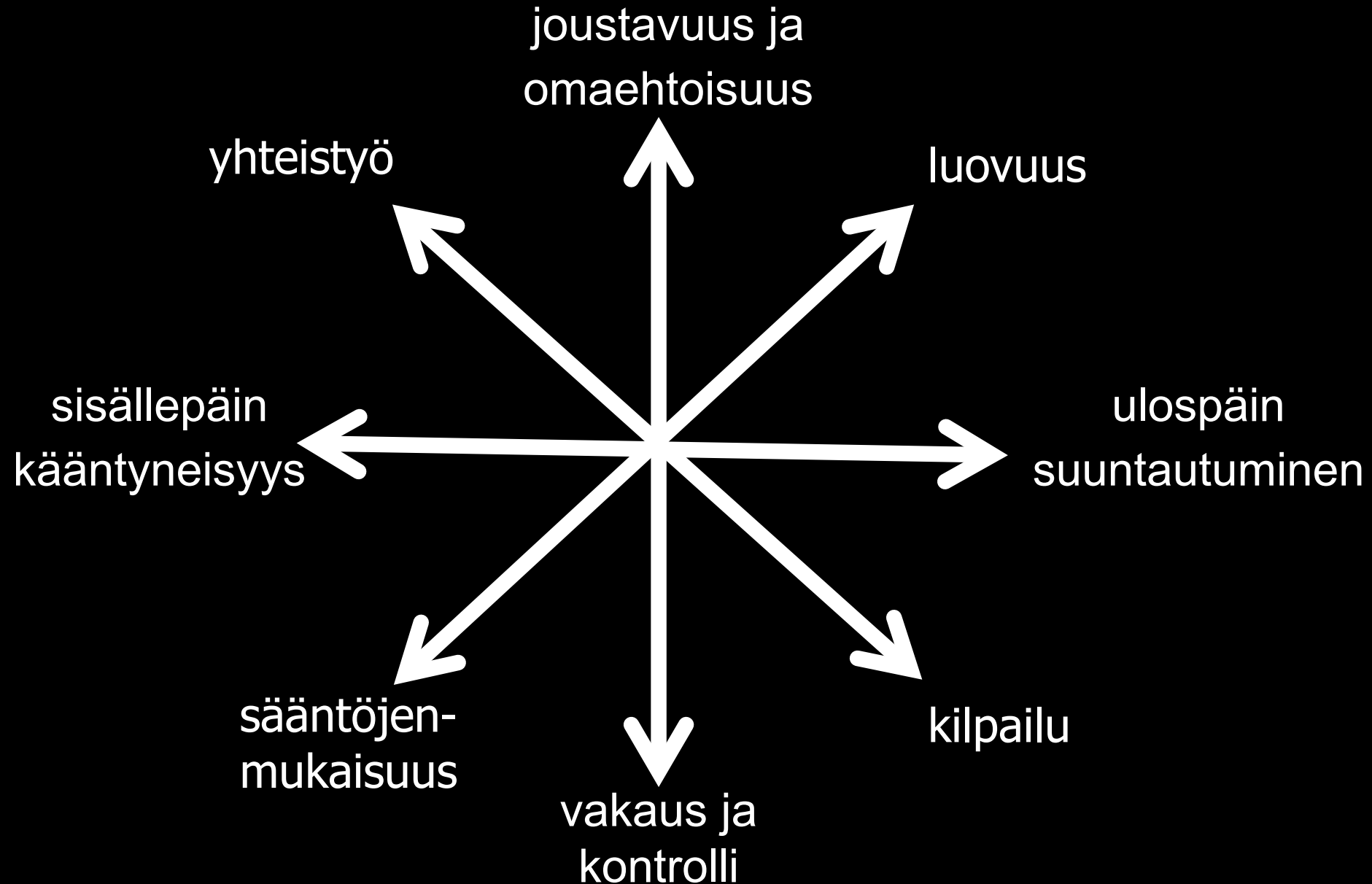

onnistuja on se, joka saa muut ylittämään
itsensä

4

Luo koukuttava
organisaatiokulttuuri!

Kilpailevat arvot työ-yhteisössä

HIERARKIA KETTERYYS

rutiinit ja ennustettavuus

virheiden välttäminen

persoonattomuus, konemaisuus

säännöt sitovat ihmisiä toisiinsa

kokeilut ja riskinotto

virheet liittyvät uudistumiseen

värikkyys, inhimillisuus

luottamus liittää ihmiset toisiinsa

Salonen, A. Reijonen, M. ja Savander-Ranne, C. (2015). Metropolia Ammattikorkeakoulun organisaatiokulttuuri ja sen muutosmahdollisuudet opettajien kuvaamina. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 17(4), 22-41.

Cameron, K., Quinn, R., Degraff, J., Thakor, A. (2011). Competing Values Leadership: Creating Value in Organizations. Northampton: Edward Elgar. Cameron, K., Quinn, R. (2011). Diagnosing and Changing Organization Culture. Based on the Competing Values Framework. Third Edition. San Francisco: Jossey-Bass.

Quinn, R. E. ja J. Rohrbaugh (1983). A Spatial Model of Effectiveness Criteria: Towards a Competing Values Approach to Organizational Analysis. Management Science, 29(3), 363-377

Millainen toimintaympäristö tuottaa elämästä haltioitumista, ilahtumista ja kukoistamista?

- A** Kokemus omaehtoisuudesta
- B** Kokemus pystyvyydestä
- C** Kokemus yhteenkuulumisesta

Deci, E. L., Ryan, R. M., & Guay, F. (2013). Self-determination theory and actualization of human potential. Teoksessa D. McInerney, H. Marsh, R. Craven, & F. Guay (Eds.), Theory driving research: New wave perspectives on self processes and human development. Charlotte, NC: Information Age Press. 109-133.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. Teoksessa P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), Handbook of theories of social psychology: Vol. 1. Thousand Oaks, CA: Sage. 416-437

Deci, E. & Ryan, R. (2008). Self-Determination Theory: A Macrotheory of Human Motivation, Development, and Health. Canadian Psychology 49(3), 182–185.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11, 227-268.

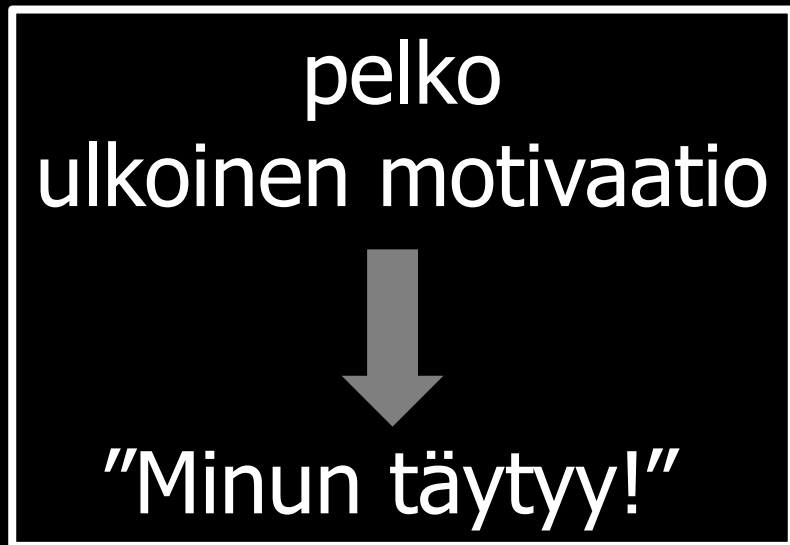
Deci, E., & Flaste, R. (1995). Why We Do What We Do. Understanding Self-Motivating. New York: Penguin.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55, 68-78.

5

Kannattele
uuden
oppimista!

Motivaatiossa on kyse siitä, miksi teemme sitä, mitä teemme?

Miten oppimista ylläpidetään?

Itsearvostuksen teoria	Arvokkaaksi ihmiseksi itsensä kokeminen ennustaa hyviä oppimistuloksia ▪ Hyväksytyksi tuleminen ▪ Itsensä tarpeelliseksi kokeminen
Minäpystyvyysteoria	Myönteinen käsitys omasta pystyvyydestä ennustaa hyviä oppimistuloksia
Odotusarvoteoria	Osaamisen itselle tuottama hyöty määrittää oppimista > tärkeäksi koettu asia opitaan helpoiten
Päämääräteoria	Tavoitteen koettu laatu määrittää oppimista ▪ Selkeät, sopivan haastavat ja yhdessä suunnitellut tavoitteet ennustavat hyviä oppimistuloksia. ▪ Kannustava palaute lisää motivaatiota.
Älykkyysteoriat	Älykkyyden muuttumiseen uskominen ennustaa hyviä oppimistuloksia

Covington, M. (1992). Making the grade: A self-worth perspective on motivation and school reform. New York: Cambridge University.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman.

Wigfield, A. & Eccles, J. (2000). Expectancy-value theory of achievement motivation. Contemporary Educational Psychology 35, 193-202.

Locke, E. A., Cartledge, N., & Koeppel, J. (1968). The motivational effects of knowledge of results: A goal-setting phenomenon? Psychological Bulletin, 70, 474-485.

Elliot, Andrew (2006). The Hierarchical Model of Approach-Avoidance Motivation. Motivation and Emotion 30 (2), 111-116.

Dweck, C. (2002). The development of ability conceptions. In: Wigfield, A. & Eccles, J. (eds.). San Diego: Academic Press, 57-88.

6

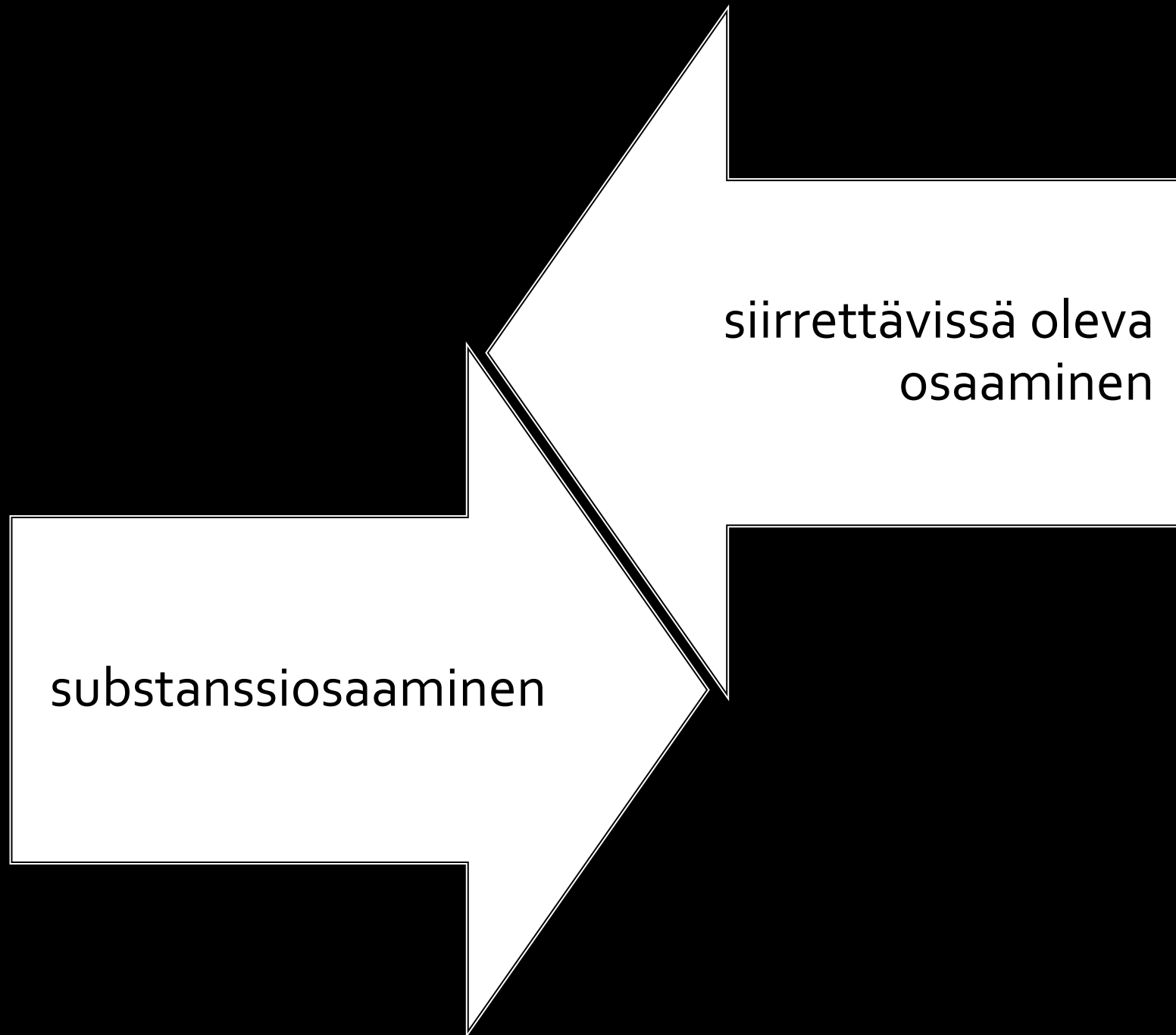
Määrittele työ
uusiksi!

**Samanlaisina toistuvat
työtehtävät
automatisoidaan
ensimmäiseksi**

> Huomio kiinnittyy siihen, mikä on
ihmiselle ominaista ja ainutlaatuista.

Työstä toiseen siirrettävät taidot korostuvat

- oppimaan oppiminen
- elämänhallinta, itsereflektio
- luova ongelmanratkaisu
- yhdessätoiminen, vuorovaikutus

**Työksi määritellään
tulevaisuudessa kaikki se,
mikä tuottaa yhteistä hyvää?**

- Muodostuu toisiaan tukevien kansalaisten sivistisyhteiskunta
- Jokainen on parhaimmillaan siinä, mistä tykkää

KOROSTUU NYT

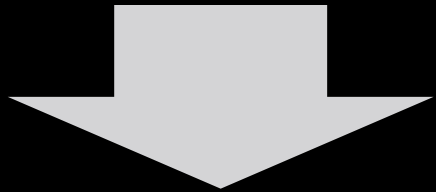
- tiedot
- taidot
- pystyvyydet
- osaamiset
- kompetenssit

TULEVAISUUDESSA

- suhtautuminen
- asennoituminen
- motivoituminen
- itseohjautuminen
- itsereflektio

Tekoäly

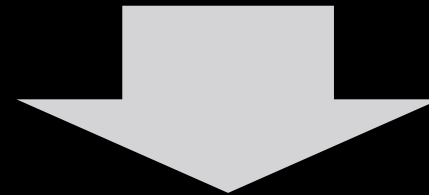
- lukittu tapa hahmottaa ympäröivää todellisuutta
- hallinnan tuntu
- määrällinen orientaatio
- oman olemassaolon tiedostamattomuus

**Vanhojen latujen
parantelu**

Ihminen

- avoimuus uusille tulkinnoille ympäröivästä maailmasta
- keskeneräisyys
- laadullinen orientaatio
- oman olemassaolon tiedostaminen

**Uudelle lumelle
uskaltautuminen**

7

Kohottaudu ihmisen
täyteen mittaan!

Sivistyminen tapahtuu itsen ja maailman välissä

- a) Kiivetään ennakkoluulojen yli.
- b) Väistetään pelkistettyjä ja
lukkoonlyötyjä määrittelyjä.
- c) Avarretaan käsityksiä itsestä
osana muuta todellisuutta.

järki + tunne + mielikuvitus

Kognitiivinen
lähestyminen

Asioiden tekeminen
paremmin

Olevan parantelua

Metakognitiivinen
lähestyminen

Tehdään parempia
asioita

Vielä olemattoman
kuvittelemista

Transformatiivinen
lähestyminen

Määritellään ihmisenä olemista
ja suhdetta ympäröivään
todellisuuteen uudelleen

Vielä olemattoman
kuvittelemista

Kaikki uusi edellyttää kuvittelukykyä eli

- olemattoman ajattelemista ja
- poissaolevan nimeämistä.

Kuviteltu olematon voidaan tehdä
olemassaolevaksi todellisuudeksi – jos
niin halutaan.

Kuvataiteet, musiikki, näyttämötaide, kirjallisuus, tanssi, leikki...

1. Tuottaa havahtumisia
2. Saattaa toisenlaiseen
3. Täydentää ja uudistaa todellisuuskäsitystä
4. Tarjoaa merkityksiä olemassaololle
5. Ylevöittää mieltä
6. Vahvistaa myötätuntoa

Kulttuurista tulee talouden
veturi, sillä aineettomat asiat
voivat kasvaa rajattomasti,
mutta aineelliselle kulutukselle
maapallo asettaa rajat?

ELINTASO

ELÄMÄNLAATU

Joka päivä on mahdollista valita kymmeniä kertoja ottaako ratkaisijan roolin vai ei

rauha • ihmisen ja muun luonnon välinen tasapaino • jokaisen mahdollisuus kokea elämä arvokkaaksi ja merkitykselliseksi

Kaikkialla maailmassa ollaan
siirtymässä sellaisiin
elämäntapoihin ja
yhteiskunnallisiin rakenteisiin,
joilla toteutetaan hiilineutraalius
vuoteen 2050 mennessä.

Laaja-alaiset, suuret muutokset ovat mahdollisia – jos on näkemystä, tahtoa ja päättäväisyyttä

- Sovimme yhteisesti kaikille ihmisille kuuluvista oikeuksista vuonna 1948
- Pysäytimme otsonikerroksen repeämisen
- Kaksinkertaistimme eliniänodotteemme
- Lopetimme maaorjuuden

Tulevaisuuden toivo
rakentuu sen varaan, mikä
on runsasta, ehtymätöntä
ja kaikkien ulottuvilla!

ELINTASO

ELÄMÄNLAATU

LOPUKSI

Elämänlaadun perusta on aineeton, runsas ja kaikkien ulottuvilla

- arvokkuuden, merkityksen ja tarkoituksen tunne
- luottamus
- tyytyväisyys elämää kohtaan
- elämänilo

Tyytyväisyys on onnistumista riittävyysden tarkastelussa

$$\text{Tyytyväisyys} = \frac{\textit{Mitä minulla on}}{\textit{Mitä minulta puuttuu}}$$

elämänilo

*Ilman iloa ei ole elämää,
vaikka ihmisellä olisi kaksitoista autoa, kuusi
hovimestaria, linna, yksityinen kappeli ja
pommisuoja.*

– Henry Miller

Kiitos!

Arto O. Salonen

www.artosalonen.com

@artoOsalonen